

Semjén Zsolt: A New Age kihívása és az evangelizáció lehetősége. Laurea dolgozat. Budapest, Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1990.

[47] A new age szerzők a hinduizmusból különösen a szinkretizmust, a Minden-Egy tanát és a lélekvándorlás gondolatát veszik át.

A hinduizmus vagy bráhmanizmus magába ölel szinte minden elképzelhető vallási formát: a hegyek, folyók, növények, állatok, hősök, szentek, démonok, szellemek kultuszától, az istenek iránti hódolaton át egészen a világegyetem személytelen törvényéig, misztikus panteizmusig, a magasabb rendű egyistenhitig. Így érthetőek a Mahábhárata büszke szavai: „Ami itt nincs meg, az egyáltalán nem is létezik.”¹⁴ Itt együtt van a primitív és visszataszító rítus, és az olyan szellemi erőfeszítés, mint az utolsó nagy hindu szentté, Rámakrisnáé /+1886/, aki csendes meditációban mélyült el a brahmába, az egész sokaság fölé emelkedett a Minden-Egybe /panhen/, vagy tanítványáé Vivekánandáé /+1902/, aki a modern tudomány követelményeinek megfelelővé tett, szellemivé finomított [48] hinduizmust tárt a nyugati világ elé.

A hinduizmus más vallások szent embereit sajátjaival egyformán értékeli, isteni inkarnációként tiszteli. Semmi akadálya, hogy Krisztust az Isten egy megtestesülésének, Mohamedet Isten prófétájának tartsa, és elzarándokoljon Xaveri Szent Ferenc goai sírjához. Gandhi megfogalmazásában: „Én ugyanis Buddhának, Krisnának és Mohamednek is tanítványa vagyok” – mondotta, miután megerősítette, hogy Jézus híve, mert „ők valamennyien ugyanazt akarják: igazságot, szeretetet és becsületességet.”¹⁵ Ennek a toleranciának következményeként azonban Krisztus elveszteni egyedüli jelentőségét és semmi máshoz nem fogható voltát, és mitológiai alakká sikkasztatna.

Helmuth von Glasenapp: Az öt világvallás. Brahmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám. Budapest, Gondolat, 1975.

[71] Elméletben és gyakorlatban egyaránt egyesíti magában a vallási élmények és cselekvések mindazon fokozatait, amelyeket az ember szellemi fejlődése során bejárt, a fétisek, hegyek, folyók, növények, állatok, démonok és szellemek kultuszától, helyi hősök, szentek és istenek iránti hódolaton át egészen a legmagasabb rendű egyistenhitig, [...] A *Mahábhárata* büszke szavai: „Ami itt nincs meg, az egyáltalán nem is létezik” [...]

[15] A hinduizmus a legsokoldalúbb vallási képződmény, amelyet a jelenkor ismer. Fenséges és visszataszító, primitív és kifinomult gyakran annyira közvetlenül egymás mellett található benne, mint sehol másutt. [...] A Kalkuttával [Calcutta] szomszédos Kálíghátban Kálínak mutatnak be véres kecskeáldozatot, ugyanettől a várostól nem messze található az a kolostor, ahol az utolsó nagy hindu szent, Rámakrisna (1886) csendes meditációban mélyült el a brahmába, az egész „sokaság” fölé emelkedett Minden-Egybe, és ahol tanítványa, Vivekánanda (1902) azon fáradozott, hogy egy szellemivé finomított hinduizmust mint a modern tudomány valamennyi követelményének megfelelővé tett vallást [16] tárjon a nyugati világ szeme elé.

[427] Vallási szempontból a hinduk vallásuk különleges előnyének tartják, hogy különböző hitbéli elképzeléseket és ájtatossági formákat enged meg [...] Ez azt is lehetővé teszi számukra, hogy más vallások vallási értékeit megbecsüljék, azok szent embereit sajátjaikkal egyforma módon nagyra értékeljék, és isteni inkarnációkként tiszteljék.

[55] Ezért semmi akadálya annak, hogy egy hindu Krisztust az isten megtestesülésének tartsa, vagy az isten prófétájának Mohamedet, elzarándokoljon keresztény szentek (pl. Xaveri Szent Ferenc goai sírjához) [...]

[427] Amikor egy alkalommal egy misszionárius azt jegyezte meg Gandhinak, hogy Jézus tanítványának tartja őt, Gandhi így válaszolt: „Az is vagyok, habár más értelemben, mint ahogyan azt Ön valószínűleg gondolja. Én ugyanis Buddhának, Krisnának és Mohamednek is tanítványa vagyok. Ők valamennyien ugyanazt akarják: igazságot, szeretetet és becsületességet.” [...] [428] Az ebben

¹⁴ Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás*. Gondolat Kiadó Budapest, 1975. 71. old. /Mahábhárata. Európa Könyvkiadó Budapest, 1965./

¹⁵ Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás*. 427. old. /Vö.: Radhakrisnan: *The heart of Hindustan*, 1932. 6. skk./

Semjén Zsolt: A New Age kihívása és az evangelizáció lehetősége. Laurea dolgozat. Budapest, Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1990.

A hinduizmus sajátossága onnan van, hogy nem valaki által alapított, hanem évszázadok során mintegy önmagától kialakult vallás. Éppen ezért a hinduk szívesen nevezik „szánátana-dharmá”-nak, „örök vallásnak”. Mindezeknek megfelelően időről időre bölcsék és testet öltött istenek jelennek meg: Ráma, Krisna, Vjásza, Manu, Vaszista, Agasztja, Sankara stb., nem azért, hogy új tanokat fektessenek le, [49] hanem hogy a kezdettől fogva ismert igazságot újrafogalmazzák és hirdessék. Mindez eszményi talaj a new age szerzők spekulációinak, amit nem is hagynak kiaknázatlanul.

Abból a sajátosságából, hogy „lett” és nem „létrehozott” a hinduizmus, következik, hogy nincs szilárdan körvonalazott dogmatikája, ami szintén vonzóan hat a new age vallás-csináló kreativitására. Az egyénre bízva annak eldöntését, hogy ateista, panteista vagy teista kíván-e lenni, és melyik istent akarja a világ irányítójaként tisztelni a panteon választékából. Filozófiai tekintetben nincsenek általános és egyetemes érvényű elméletei a világ keletkezéséről, annak anyagi vagy anyagtalan alkotórészeiről, a lélek lényegéről és a testhez való viszonyáról, stb. Az életmódra vonatkozóan sincsenek szilárd, mindenkit egyformán kötelező normái: van, aki buja orgiákon vesz részt, és vannak, akik a legszigorúbb aszkézist gyakorolják. A hinduizmus nem csak „dharmá”-t, hanem „varnárama-dharmá”-t tanít; vagyis a törvények kasztonként /és más szempontok szerint/ különbözőek. Mindezt a new age spiritualizálja, önmagát, mint spirituális arisztokráciát a kasztok fölé teszi, ezzel függetlenítve magát minden számára nemkívánatos kötöttségtől.

A hinduk nem hiszik, hogy „bármely logikai rendszer [50] alkalmas volna metafizikai igazságok tökéletesen pontos kifejezésére”, legfeljebb arra alkalmasak, hogy a „valódit többé-kevésbé érthető és meggyőző szimbolika formájában fejezzék ki”.¹⁶

¹⁶ Hermann Keyserling: Reisetagebuch eines Philosophen. Darmstadt, 1922. I. köt. 303. old.

Helmuth von Glasenapp: Az öt világvallás. Brahmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám. Budapest, Gondolat, 1975.

megnyilvánuló hitbéli készség, amely felülemelkedik a felekezeti szinten, a legtöbb európai számára természetesen érthetetlen, és a keresztény missziók szigorúan elutasítják, mert ezzel Krisztus elveszítene egyedüli voltát, és a hinduk „mitológiai alakjai”-val azonos szintre kerülne.

[16] [...] a hinduizmus olyan vallás, amelyet nem egy bizonyos személy alapított, hanem az évszázadok során mintegy önmagától, a benne lakozó erők következtében és a külső körülmények hatására jött létre; [...] A hinduk éppen ezért szívesen nevezik vallásukat „szánátana-dharmá”-nak, azaz „örök vallás”-nak. Ennek megfelelően azt tanítják, hogy időről időre, mindig újból bölcs férfiak és testet öltött istenek jelennek meg, hogy hirdessék az igazságot. Ilyen volt Ráma, Krisna, Vjásza, Manu, Vaszista, Agasztja, Sankara stb., de egyikük sem fektette le új tanok alapját, hanem csak a már kezdettől fogva ismert igazságot fogalmazta vagy hirdette meg újból.

[17] A hinduizmusnak abból a sajátosságából, hogy „lett”, és nem „létrehozott” vallás, következik, hogy nem rendelkezik szilárdan körvonalazott dogmatikával [...]

[17] Az egyénre bízva annak eldöntését, vajon ateista, panteista vagy teista kíván-e lenni, vajon Visnut vagy Sivát tekinti-e a világ irányítójának stb. Ugyanígy nincsenek mindenkire kötelező érvényű, határozott elméletei a világ keletkezéséről, annak anyagi vagy anyagtalan alkotórészeiről, a lélek lényegéről és a testhez való viszonyáról stb. Az életmódra vonatkozóan sincsenek szilárd, mindenkit egyformán kötelező előírások. [...] van, aki buja orgiákon vesz részt, és vannak, akik a legszigorúbb aszkézist gyakorolják [...] [72] Nem csupán egyetemes „dharmá”-t tanít tehát, hanem „varnárama-dharmá”-t is, olyan törvényt, amely az egyes kasztokra és életkorszakokra (családfő, aszkéta stb.) van szabva.

[74] [...] a legtöbb indiai, mint azt Hermann Keyserling kifejtette, nem hisz abban, hogy „bármely logikai rendszer alkalmas volna metafizikai igazságok tökéletesen pontos kifejezésére”, legfeljebb arra alkalmasak, hogy a „valódit többé-kevésbé érthető és meggyőző szimbolika formájában fejezzék ki”***.

*** Reisetagebuch eines Philosophen. [Egy filozófus útinaplója.] 6. kiad. Darmstadt, 1922. I. köt. 303. l.

Semjén Zsolt: A New Age kihívása és az evangelizáció lehetősége. Laurea dolgozat. Budapest, Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1990.

A hinduizmusnak végeredményben két alapgömeje van: hit az önmagát szüntelenül megújító világ örökkévalóságában, és a Védák elismerése. /Az előbbiből következik sajátos történelmietlensége, hiszen itt a történelmi folyamatoknak, isteni vagy emberi lényeknek semmiképp sincs döntő jelentősége./

A négy Védát /Rigvéda, Számavéda, Jadzsurvéda és a varázsének gyűjtemény, Atharvavéda/ függelékeivel /bráhmaának, upanisadok/ földön kívüli eredetűnek tartják. A teisták szerint isteni alkotás, a panteisták szerint a világszellem lehelte ki magából időről időre, az ateisták szerint öröktől létező szellemi szubsztanciák, vagy nem örökkévalók, de minden újonnan létrejövő világban ugyanolyan formában léteznek, mert a mindentudás felé haladó lélek, amely karmája révén istenné lett, a korábbi időkből emlékszik rájuk, és átmenti őket.

Gandhi: „Nem hiszem, hogy egyedül csak a Védák iste-[51]ni eredetűek. Inkább úgy vélem, hogy a Biblia, a Korán és a Zend-Aveszta pontosan ugyanolyan isteni inspiráció hatására keletkeztek, mint a Védák. /.../ A hinduizmus nem exkluzív vallás. Jut benne hely a világ összes prófétáinak tisztelete számára.”¹⁷

Mindezek alapján a Védák ideális terepet nyújtanak a new age allegorikus értelmezésének.

A legfőbb világprincípiumról való tan lényege, hogy mindenkben az örök törvény, a dharna munkálkodik. Ez a világtörvény a világ tovább már nem egyerűsíthető alapelve. A világprincípiumról négy nagy elmélet van: mímánszá és a klasszikus száánkha valamennyi istent alárendeli; a njája-vaísesika és a későbbi jóga természetfilozófia az örökkévaló isten létezését tanítja, aki az örök törvény végrehajtója, amely órá is érvényes; a visnuita Madhva – az előbbiekkal együtt – az anyagot és a lelkeket az istentől függetlenül örökkévalónak tartja, de istent tartja a világ kizárólagos causa efficiensének, /tehát az ontológiai pluralizmust összekapcsolja a funkcionális monizmussal/; több indiai filozófus szerint végül is minden az isteni

Helmuth von Glasenapp: Az öt világvallás. Brahmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám. Budapest, Gondolat, 1975.

[26] [...] Köztük első helyen a négy Védá áll, függelékeivel, a bráhmaánakkal és az upanisadokkal együtt. Ezeket minden ortodox hívó földöntúli eredetűnek tartja. Érdekes módon azonban az egyes filozófusok eltérő magyarázatokat adnak erre. A teisták szerint a Védákat a világ ura alkotta, és terjesztette el, a panenteisták szerint a világszellem lehelte ki magából időről időre. Az ateista mímánszakák szerint mindöröktől fogva létező szellemi szubsztanciák, az ateista száánkha szerint nem örökkévalók, mégis minden újonnan létrejövő világban ugyanolyan formában léteznek, mint az elpusztultakban, mivel a mindentudás felé haladó lélek, amely karmája révén a legfőbb istenek egyikévé lett, a korábbi időkből emlékszik rájuk, és átmenti őket.

[55] Meggyőző példa erre Mahátma Gandhi, aki 1921-ben *Young India* [Ifjú India] c. folyóiratában cikket tett közzé hitvallásáról. Ebben (nem szó szerint) a következőket írja: [...] „Nem hiszem, hogy egyedül csak a Védák isteni eredetűek. Inkább úgy vélem, hogy a Biblia, a Korán és a Zend-Aveszta pontosan ugyanolyan isteni inspiráció hatására keletkeztek, mint a Védák. [...]” Végül így összegezi: „Mindazok után, amit elmondottam, a hinduizmus nem exkluzív vallás. Jut benne hely a világ összes prófétáinak tisztelete számára. [...]”

[66] Minden dologban és lényben örök törvény (dharna) munkálkodik. [...] Sok filozófus szerint a világtörvény nem más, mint a végső, tovább már nem egyszerűsíthető világalapelv [...] A mímánszá, a klasszikus száánkha és más rendszerek (mint a dzsainizmus és a buddhizmus) kivétel nélkül valamennyi istent alárendelik ennek; [...] A njája-vaísesika, valamint a (későbbi) jóga természetfilozófusai viszont az örökkévaló isten létezését tanítják, aki az anyagon és a lelkeken kívül létezik, de nem ő teremtette sem az egyiket, sem a másikat, hanem csak a világfolyamat rendjét tartja fenn. Ez az „ísvara”, ha a gondolatot következetesen végigvisszük, tulajdonképpen nem más, mint annak az örök törvénynek a végrehajtója, amely végső

¹⁷ Mahátma Gandhi cikke a *Young India* c. folyóiratban, 1921.

Semjén Zsolt: *A New Age kihívása és az evangelizáció lehetősége.* Laurea dolgozat. Budapest, Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1990.

akarata megnyilvánulása, aki kibocsátotta önmagából a dharmát [52] /Brih. 1, 4, 14./, melyet akarata szerint ismét visszavonhat, így az egész világtörténet isten játéka önmagával.

Az indiai panenteizmusra eleve jellemző a személytelenként való felfogás, aminek végleges kidolgozása Sankara akozmikus teopantizmusa, mely szerint a brahmának nincsenek attribútumai, hanem a brahma a Minden-Egy, örök, boldog szellemi lét, amely minden létező egyedüli alapjául szolgál.

A new age számára legfontosabb jelentősége a lélekvándorlás tanának van. Eszerint végtelenül sok élőlény lakja a világot a növényektől és állatoktól kezdve az embereken, szellemeken, démonokon át az istenekig. A lélek időtlen idők óta létezik, és karmájának /jó és rossz tetteinek/ következményeként, a neki megfelelő testbe költözik újra és újra.

Némelyek közvetlen kapcsolatba hozzák a durva testtel, mások szerint pedig a lélek, miközben a meghalttól az újonnan kialakuló test felé vándorol, láthatatlan, finom anyagból való test veszi körül. Ez a finom test hordozza a képzeletet, a vágyat, a személyiség elvét, a szubjektíválást /én-csinálást, vagyis egy individuális énnel való kapcsolat létrehozó képességét/, és a fogalmi gondolkodás pszichikai funkcióit. Mindezek a finom, szubtilis anyaghoz tapadnak, mely tartálya azoknak a lappangó benyomásoknak, [53] amelyeket a korábbi létezők idejéből származó akaratrezdülések keltenek, és amelyek hatóerőként szolgálnak az elkövetkezendő karmikus hatások kialakításában. Az a láthatatlan, finom test óriási lehetőségeket ad a new age spiritizmusának.

Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás. Brahmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám.* Budapest, Gondolat, 1975.

szóra rá magára is érvényes. [...] A visnuita Madhva nagyobb [67] jelentőséget tulajdonít az istennek, mert bár az anyagot és a lelkeket örökkévalónak és az istentől függetlenül létezőnek tartja, viszont az istent tekinti a világ kizárólagos causa efficiensének (ható okának), és ily módon az ontológiai pluralizmust igyekszik összekapcsolni a funkcionális monizmussal.

A legtöbb indiai filozófus, aki hisz az örökkévaló isten létezésében, a világot is tőle származónak tartja, tehát nemcsak a világ ható okának, hanem anyagi okának is őt tekinti. A világtörténet tehát az isteni akarata megnyilvánulási formája, minden az istenre vezethető vissza, ő bocsátotta ki magából a „dharmát”, a törvényt (Brih. 1, 4, 14). Ezt, ha akarja, ismét visszavonhatja, az egész világtörténet tehát nem egyéb, mint isten játéka önmagával.

[67] Az indiai panenteizmusra tehát az isten személytelen felfogása már eleve jellemző volt. [...] [68] Ennek végleges kidolgozása Sankara akozmikus teopantizmusának rendszere, eszerint a brahmának nincsenek attribútumai (jellemző sajátosságai), hanem a brahma Minden-Egy, örök, boldog szellemi lét, amely minden létező egyedüli szellemi alapjául szolgál.

[62] [...] A világot végtelenül sok élőlény lakja: növények, állatok, emberek, szellemek, démonok, alvilági lények és istenek. Minden lény egyrészt a tisztán szellemi lélekből (dzsiva), másrészt egy vagy több anyagi természetű testből áll. A lélek időtlen idők óta létezik, és az általa véghezvitt jó és rossz cselekedetek (karma) következményeként mindig új és új a lét különféle formáinak megfelelő testbe költözik.

[62] Egyesek szerint a lélek közvetlen kapcsolatban áll a durva testtel, mások viszont úgy hiszik, hogy a lelket, miközben az elhalttól az újonnan kialakuló test felé vándorol, láthatatlan, finom anyagból való test veszi körül, amely az észlelés (látás, hallás, ízlelés, szaglás, tapintás), a cselekvések (beszéd, érintés, járás, kiürülés, nemzés) és a pszichikai élet (manasz, ahankára, buddhi) finom szerveinek hordozója. A képzelet és vágy (manasz), a személyiség elve, a szubjektíválás (ahankára, „én-csináló”, azaz egy individuális énnel való kapcsolat létrehozója) és a fogalmi gondolkodás (buddhi) pszichikai funkciói azok a képességek, amelyeket mint a finom, szubtilis anyaghoz tapadókat képzeltek el. Ez a finom test a hordozója az élet öt fuvalatának is, és tartálya azoknak a lappangó benyomásoknak (szanszkára), amelyeket a korábbi létezők idejéből származó akaratrezdülések keltenek, és amelyek hatóerőként szolgálnak az elkövetkezendő karmikus

Semjén Zsolt: A New Age kihívása és az evangelizáció lehetősége. Laurea dolgozat. Budapest, Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1990.

Az élőlények roppant sokaságát – a férgekől az istenekig – a jó és rossz tettek mérhetetlen változatosságára vezetik vissza, melynek ez jutalma vagy büntetése. Minden teljesen még meg nem váltott lélek, sőt a világszellem kivételével az istenek is alá vannak vetve a lélekvándorlásnak. Mind a teista, pananteista, teopantisztikus és ateista rendszerek központi dogmája a karmáról és a lélekvándorlásról szóló tan. Mivel azonban a leghosszabban tartó létezés is véget ér egyszer, a boldogságnak csak időben korlátozott állapota érhető el. Az időtlen üdvösség elnyerhetőségéről két elmélet létezik: a visnuita és sivaita szekták szerint az ember képtelen kiszabadulni a szanszára labirintusából, a világfolyamhoz láncoló kötelékektől csak az isteni erő képes megszabadítani; a tulajdonképpeni filozófiai iskolák nézete szerint az ember maga válthatja meg magát, a világ valódi lényegének megismerésével, amely mind a korábbi létezésekből eredő, potenciálisan meglévő karmát, mind az új karmát előidéző szenvedélyeket megsemmisíti.

Mivel az élőlények száma végtelen, a szanszára kereke [54] sohasem szűnik meg forogni.

Helmuth von Glasenapp: Az öt világvallás. Brahmanizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám. Budapest, Gondolat, 1975.

hatások kialakításában.

[24] [...] A hinduk az élőlények roppant sokféleségét – a legfőbb istenektől a legalacsonyabb rendű férgekig, rovarokig és növényekig – azoknak a cselekedeteknek a rendkívüli változatosságára vezetik vissza, amelyeknek ez a jutalma vagy büntetése. [...] [25] [...] Még maguk az istenek is (az örök világszellem kivételével) alá vannak vetve a lélekvándorlásnak [...] [68] Valamennyi indiai vallási rendszernek, legyen az teista, pananteista, teopantisztikus vagy ateista, központi dogmája a karmáról és a lélekvándorlásról szóló tan; [...] Mivel azonban még a legboldogabb és leghosszantartóbb létezés, még az istenek egében is, véget ér egyszer, ezért folytonos jótettekkel is a boldogságnak csak időben korlátozott állapota érhető el. Márpedig a világi törekvések hiábavalóságát felismerők vágya örökké tartó, időtlen üdvösség után sóvárog. Azokról az eszközökről, amelyek segítségével ez elnyerhető, két elmélet létezik. A visnuita és sivaita szekták többsége azt tanítja, hogy az ember nem képes a szanszára labirintusából kiszabadulni. Csak az isten földöntúli ereje szabadítja meg azoktól a kötelékektől, amelyek a forgandó világhoz* láncolják. [...] [69] A tulajdonképpeni filozófiai iskolák viszont azt a nézetet vallják, hogy az ember maga válthatja meg magát. A világ valódi lényegének megismerése nemcsak azt teszi lehetővé számára, hogy megszabaduljon valamennyi, új karmát előidéző szenvedélyétől, hanem megsemmisíti azt a korábbi létezésekből származó karmát is, amely potenciálisan megvan az emberben [...]

[70] [...] Mivel az élőlények száma végtelen, a szanszára kereke nem szűnik meg forogni akkor sem, ha mégoly sok lélek nyeri is el az üdvösséget. [...]

* Ez a forgandó világ a világfolyam, a szanszára, a világ körforgása. – Szerk.